

Єхалов В. В., кандидат медичних наук, доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО ДЗ «Дніпропетровська медична академія»

Самойленко А. В., доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапевтичної стоматології ДЗ «Дніпропетровська медична академія»

Романюта І. А., кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ДЗ «Дніпропетровська медична академія»

ГУМОР ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

Анотація: Сучасна медична освіта вимагає нових підходів до процесу навчання в інтернатурі. Гумор створює спокійні, захоплюючі та безпечні обставини. Розслаблена сміхом група в більшій мірі готова до діалогу, що в підсумку полегшує роботу викладача і дозволяє знайти контакт з аудиторією. Крім психологічної, використання гумору на навчальному занятті виконує й андрагогічну функцію. За спостереженням, проведеного в межах відвідування відкритих та пілотних занять з опитуванням лікарів-інтернів, максимальна доречна кількість гумористичних ситуацій під час двогодинного заняття – 6, а збільшення «доз» вже починає відволікати від навчального матеріалу. Запропоновані нами у гумористичному стилі питання викликали неабиякий інтерес аудиторії, окрім цього надали певну інформацію для консолідації отриманих знань у пам'яті молодих колег (виживання знань).

Аннотация: Современная медицинское образование требует новых подходов к процессу обучения в интернатуре. Юмор создает спокойную, увлекательную и безопасную обстановку. Расслабленная смехом группа в большей степени готова к диалогу, что в итоге облегчает работу преподавателя и позволяет найти контакт с аудиторией. Кроме психологической, использования юмора в учебном занятии выполняет и андрагогическую функцию. При наблюдении, проведенном в рамках посещения открытых и пилотных занятий при опросе врачей-интернов, максимально уместное количество юмористических ситуаций во время двухчасового занятия – 6, а увеличение «дозы» уже начинает отвлекать от учебного материала. Предложенные нами в юмористическом стиле вопросы вызвали большой интерес аудитории,

криме этого предоставили определенную информацию для консолидации полученных знаний в памяти молодых коллег (выживание знаний).

Summary: Modern medical education requires new approaches to the learning process in the internship. Humor creates a calm, exciting and safe environment. The group, relaxed by laughter, is more ready for dialogue, which ultimately facilitates the work of the teacher and allows you to find contact with the audience. In addition to psychological, the use of humor in a training lesson also performs an andragogical function. During the observation conducted as part of attending open and pilot classes when interviewing interns, the maximum appropriate number of humorous situations during a two-hour lesson is 6, and the increase in the “dose” is already starting to distract from the training material. The questions we proposed in a humorous style aroused great interest of the audience, in addition, they provided certain information for consolidating the knowledge gained in the memory of young colleagues (survival of knowledge).

Постановка проблеми. Сучасний «інформаційний бум», прогресивне зростання ритму життя, реструктуризація колективних та міжособистих відносин, переоцінка цінностей – ось досить невелика частка причин, що полягає в основі модифікації суб’єктивного та суспільного мислення [1]. Цілеспрямований процес формування типу розумової діяльності сучасної людини, що включає компоненти кліпового мислення, можливий з опорою на загальні характеристики теоретичного та творчого мислення. Оскільки змінити інтенсивність змін мислення у лікарів-інтернів всіх спеціальностей практично неможливо, сучасна медична освіта вимагає нових підходів до процесу навчання в інтернатурі [2].

Сьогоднішнє покоління майбутніх фахівців очікує, що навчання буде приємним. Роздратований і хронічно незадоволений викладач викликає внутрішній протест і опір тих, хто навчається [3]. Головна причина – спрощення та стандартизація оціночних процедур через систему тестів та комерціалізація освіти. Успішно продаватися може тільки те, що не обтяжливо, а весело (Ільїнська С.Г., 2019). Проведений нами аналіз дозволив зробити висновок, що у відношенні до наданої інформації поняття «цікавий» або «корисний» для лікарів-інтернів практично ідентичні. У розумінні інтерна означення «цікавий матеріал» більше відповідає якостям «приваблюючий», «захоплюючий». Визначення «корисний» являє для молодих коллег щось неминуче необхідне, що вимагає витрат сил та часу [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна вища освіта потребує викладачів з високим рівнем розвинених комунікативних та інтелектуальних

якостей, наявності творчих здібностей, емпатії, окрім цього педагог повинен мати почуття гумору. Це підтверджують багато вітчизняних та закордонних вчених. Педагоги А.С. Макаренко, Л.Ф. Спірін, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський у своїх роботах неодноразово говорили про доцільність та необхідність гумору в навчальному процесі. Жарт, як педагогічний прийом, може бути схожим на кроки канатохідця. Це може покращити навчання, або принаймні зробити його цікавішим. Існує шкала орієнтації на гумор (ОГ), яка вимірює схильність особистості до передання жартівливих повідомлень. Викладач, що володіє почуттям гумору, асоціюється у студентів з силою і впевненістю в майбутньому [3]. О. Wanzel встановив, що сприйняття студентами викладачів з високим ОГ, як за правило, призводить до більш якісного засвоєння ними елементів навчання [7; 8; 9]. За спостереженням, проведеного в межах відвідування відкритих та пілотних занять з опитуванням лікарів-інтернів, максимальна доречна кількість гумористичних ситуацій під час двогодинного заняття – 6, а збільшення «доз» вже починає відволікати від навчального матеріалу, створює очікування можливості розслабитися [3].

«Гостротами та примхами, як усіма речами, що здатні іржавіти, треба користуватися з обережністю» (Г.К. Ліхтенберг). Жарт – це родзинка у наданій інформації, що підкреслює гостроту та смак, але хліб не можна пекти з одних родзинок. Все надмірне призводить до зворотного ефекту, а інформація легко може втратити свій навчальний сенс. Почуття міри, такт, художній смак – умови ефективного використання гумору в навчанні. Примітивний або грубий жарт, вульгаризм знищують авторитет викладача (Д.І. Писарев).

Гумор створює спокійні, захоплюючі та безпечні обставини. Розслаблена сміхом група в більшій мірі готова до діалогу, що в підсумку полегшує роботу викладача і дозволяє знайти контакт з аудиторією. Крім психологічної, використання гумору на навчальному занятті виконує й андрагогічну функцію. Так, жартівливі та комічні приклади запам'ятовуються молодими колегами набагато краще, ніж просто інформація. Більш того, в подальшому вони, переказуючи жарт педагога, повторюють засвоєний матеріал [3]. Американський психолог С. Шмідт ще чверть віку тому довів, що гумор покращує швидкість та тривалість запам'ятовування матеріалу, підвищує здатність ризикувати (виходити з зони комфорту), поліпшує швидкість мислення. Втілення гумору до освітнього процесу сприяє утворенню збільшеної кількості словесних асоціацій, що вимагає креативного мислення (А. Мірошнікова, 2019). Сміх – надзвичайно

дохідлива форма емоційної критики, що передбачає свідомо-активне сприймання збоку аудиторії (Н.В. Дудник, 2008).

Формування цілей статті. Пошук нових підходів до процесу навчання лікарів-інтернів, дослідити ефективність запропонованої методики.

Виклад основного матеріалу. Медичні працівники всього світу часто використовують гумор у лекціях та презентаціях. Вони вважають, що жарт зменшує стрес, підвищує мотивацію та розуміння, сприяє соціалізації у професії. Крім того, опитані лікарі не вважають, що це момент відволікаючий або непрофесійний, чи що це тривіалізує навчальний процес [5].

Гумор допомагає молодим колегам долати різні рівні таксономії Блума (знання, розуміння та застосування відповідно). Це – вдячний інструмент допомоги викладачам, який сприяє навчанню інтернів, але тільки якщо використовувати його належним чином, конструктивно та помірковано [6].

У наших роботах ми дещо торкалися теми залучення гумору до навчального процесу [10; 11]. Питання його втілення не тільки з метою дати аудиторії перепочити, але й щоб таким шляхом передавати знання, залишається нерозв'язним. Повертаючись до теми «Токсикологія», ми створили низку більш-менш жартівливих питань і побачили неабиякий інтерес в очах інтернів. Наведемо кілька прикладів:

1. Яку кімнатну рослину звать «деревом мовчання»? (Дифенбахію – при жуванні листа ідіобласти «вистрілюють» гострі кристали і ферменти, виникає гострий біль, набрякають язик, губи та слизова оболонка порожнини рота, через що «жертва» змушена мовчати). Рослина є у горщику на нашій кафедрі, її можна показати та «порекомендувати» тим студентам, які розмовляють між собою під час заняття.
2. Що спільного між боксером та газом, що пахне тухлими яйцями (Сірководень – «нокаутуючий газ» (англ.), 2-3 вдихів достатньо для втрати свідомості).
3. Яке походження словосполучення going cold turkey (англ.) – «ходяча морожена індичка»? (При опіатному абстинентному синдромі виникає пілоерекція і шкіра людини отримує характерний вигляд).
4. Про кого англійці кажуть: «Він сліпий, як кріт; гарячий, як вугілля; червоний, як морква; сухий, як кістка; божевільний, як капелюшник»? (Про отруєного атропіноподібними речовинами).

5. Що спільного між ракетами та деякими грибами? (Монометилгідразін – компонент ракетного палива, також міститься у грибі строчку; антидот при отруєннях однаковий: пірідоксину гідрохлорид) [12].
6. Яку рибку з Чорного моря можна з'їсти, але не можна брати до рук? (Дракончик великий, який має отруйний плавець на спині за головою).
7. Який тип інсектицидів викликає стан, відомий як «нежить збирачів апельсинів» (амер.)? (Фосфорорганічні сполуки).
8. Чий укус здатний «сексуально збуджувати»? (Укус каракурта спричиняє пріапізм).
9. Яка отруйна речовина безпечна у шлунку, але дуже небезпечна у кишковоки? (Амигдалін, міститься у ядрах кісточкових фруктів, у лужному середовищі з нього утворюються ціаніди).
10. Яка речовина була розроблена як отрута (родентицид), а потім стала основою для розповсюдженої групи медичних препаратів? (Зоокумарин, непрямі антикоагулянти).
11. Перед вживанням якого засобу наркоман робить інвентаризацію власного майна? (Тарен, після виходу з наркотичного стану розвивається амнезія та маячна збитку).
12. Після вживання якої речовини через кілька годин наркоман відбирав цукерки у дітей? (Маріхуана та її кустарні аналоги спричиняють сильну гіпоглікемію та патологічну ненажерливість).

Одразу ж відпала необхідність до чогось примушувати інтернів, бо вони з завзятістю заходилися до розв'язування цих завдань. Викладач у цьому разі може діяти за двома напрямками:

- а) за економією часу: розповісти молодим колегам те, що не прописано у підручнику;
- б) рекомендувати самотужки знайти відповіді у мережі «Internet».

Ми вважали, що інтерни покинуть цю тему, але помилилися: «Хотіння виявилось сильнішим за примушення».

Висновки з даного дослідження:

Таким чином, запропоновані нами у гумористичному стилі питання викликали неабиякий інтерес аудиторії, окрім цього надали певну

інформацію для консолідації отриманих знань у пам'яті молодих колег (виживання знань).

Перспективи подальших досліджень. Ефективність запропонованої методики ми плануємо дослідити на більш великій кількості лікарів-інтернів та слухачів циклів підвищення лікарської кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Evolutionary Aspects of «Click Hole» in Medicine Students and and their Integration in Higher Education / Barannik S.I., Yechalov V.V., Barannik K. S., Lyachenko P.V. Collection of conference II International Scientific-Practical Conference «Modern View of Science and Practice». London, Great Britain, 2019. P. 38-45.
2. Клиповое мышление в анестезиологии: катастрофа или закономерность? / Клигуненко Е.Н., Ехалов В.В., Куц Е.А., Кравец О.В., Гайдук О.И., Баранник С.И., Хоботова Н.В. Медицина неотложных состояний, 2019. № 3 (98). С. 124-136.
3. Браженская Н.Е. Юмор как инструмент повышения эффективности образовательного процесса // Педагогический журнал. 2016. Том 6. № 5А. С. 5-12.
4. Обновленные принципы обучения врачей-интернов разных специальностей по модулю «Неотложные состояния» / Клигуненко Е.Н., Ехалов В.В., Станин Д.М., Кравец О.В., Куц Е.А. Медицина неотложных состояний, 2019. № 3 (98). С. 186-191.
5. Bennett H.J. Humor in medicine. Southern Medical Journal, 2003. V. 1. № 12. P. 1257-1261.
6. Poirier T.I., Wilhelm M. Use of Humor to Enhance Learning: Bull's Eye or Off the Mark. American Journal of Pharmaceutical Education, 2014. № 78(2). P. 27.
7. Torok S., McMorris R., Lin W. Is humor an appreciated teaching tool? College Teaching, 2004. V. 52(1). P. 14-20.
8. Lei S., Cohen J., Russler K. et al. Humor on learning in the college classroom: evaluating benefits and drawbacks from instructors' perspectives. Journal of Instructional Psychology, 2010. № 37(4). P. 326-331.

9. Hackathorn J., Garczynski A., Blankmeyer K. et al. All kidding aside: humor increases learning at knowledge and comprehension levels. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 2011. V. 11, № 4. P. 116-123.
10. Станин Д.М., Ехалов В.В., Сединкин В.А. Использование юмора в процессе подготовки специалиста-медика. *Збірник наукових статей. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків: «ХОГОКЗ», 2014. С. 308-311.*
11. Ехалов В.В., Святенко Т.В., Хоботова Н.В. Педагогические приёмы оптимизации восприятия лекционного материала. *Дерматовенерология и эстетическая медицина*, 2015. №3 (27). С.28-34.
12. Линг Л.Д., Кларк Р.Ф., Эриксон Т.Б. и др. *Секреты токсикологии/ пер. с англ. под ред. Е.А. Лужникова. М., СПб.: «БИНОМ», «Диалект», 2006. 376 с.*